Nog enkele gegevens over de Volksmissie te Venlo in 1625.

HET was de Jezuietenpater Verdonck — niet Pater Joannes van Aken uit Maastricht, zoals J. Barten S.J. meent in zijn artikel: Een Volksmissie te Venlo in 1625 [1]) — welke in het begin van de maand Februari 1625 met zijn ,,socius" naar Venlo kwam om aldaar een eerste Volksmissie te houden; zo vermeldt het de stadsrekening van het jaar 1625 [2]).

Het stadsbestuur ontving de beide Paters bijzonder hartelijk.

„Den 13 (Februari). Mijn heeren smiddaegs maeltijt gehalden 11 personen, der heer Pastor, 2 Jesuyter, Scholtis, Bmr. Moutz", en zes andere heren van de stedelijke magistraat, ,,eder 14 st. want daer gesaeden ende gebraeden salm was."

De volgende dag moesten de ,,Preeckheeren" ook op het stadhuis aan de feesttafel plaats nemen.

Gedurende hun verblijf te Venlo, hetwelk acht maanden duurde, logeerden de Paters ten huize van Barbara van Slinghelandt, de weduwe van Jan de Putt [3]).

Toen zij vertrokken schonk het stadsbestuur hen als dank voor hun vele en zegenrijke werk de som van zeshonderd gulden. Daarenboven gaf het nog 68 gulden aan reisgeld mee. De weduwe de Putt mocht van de stad 250 gulden voor kostgeld ontvangen, haar dienstmaagd kreeg 4 gulden en 5 stuivers.

Op 12 October 1625 bracht Dries van Baerlo de Eerw. Heren weer terug naar Roermond.

W. H.

[1]) J. Barten S.J., Een Volksmissie te Venlo in 1625, De Maasgouw 1949, pag. 29 en 30.
[2]) Stadsarchief Venlo, no. 1194, Portef. 169.
[3]) Jan de Putt of Joannes Puteanus was de vader van de bekende Ericius Puteanus.

De Venlose Geelgietersfamilie Potgieters.

TOT deze oude Venlose familie, die zich ook Pot of Potten schreef, behoren Herman Potgieters, de Oude, bekend als vervaardiger van twee kanonnen voor de stad Venlo; diens oudste zoon Tilman, meer bekend onder de naam Tilman van Venlo, die in 1600 een klok voor de stad Gangelt goot, welke tot opschrift draagt: ,,Maria heis ich. Tilman van Venlo Goes Mich 1600" [1]) en in 1611 de klok van Veert (in Gelder), waarover onder nadere bijzonderheden volgen; en diens neef Herman Potgieters, de gieter der Venlose doopvont in 1621.

Het stamhuis der familie Potgieters lag op de Vleesstraat.

Daar woonde volgens de schatcedul van 1510 Jan Potgieters. Diens zoon Herman Potgieters de Oude woonde volgens de schatcedul van 1574 eveneens aldaar en betaalde aan belasting 1 gulden 1 stuiver [2]).

Zoals reeds boven gezegd staat hij als vervaardiger van twee kanonnen bekend. Deze kanonnen hebben met twee andere, gegoten uit de Blerickse klokken, in latere tijden lang als meerpalen aan de oever van de Maas gestaan, waar zij ingegraven waren. De kanonnen vervaardigd door Herman Potgieters de Oude wogen te samen 5775 oude ponden. Genoemde vier kanonnen werden einde Februari 1931 naar de bergplaats der stad nabij de Minderbroederskerk overgebracht [3]).

Herman Potgieters de Oude overleed einde 1582, in elk geval vóór 7 Jan. 1583, toen tussen zijn nagelaten kinderen, met name: Tilman, Frans, Judith, Aelheid en Johan een boedeldeling zijner nalatenschap plaats had. Tilman, de oudste zoon, kreeg het ouderlijk huis op de Vleesstraat ,,mit den brougetow" en alles wat daartoe behoorde, echter onder voorwaarde, dat hij aan zijn broer Frans en zijn zwager Johan van Leuth en Judith Potgieters, echtgenoten, op Pasen 1583 ieder de som van 110 gulden vrij geld moest uitkeren. Ook aan Aelheid en Johan Potgieters moesten gelden door hem uitbetaald worden, wanneer ze die van node hadden. Als scheidsvrienden dezer boedeldeling traden op: Wilhelm Dorss, Conrardt Boener, Merten Spars, Johan Metz, Pouwels Poett en Johan Potgieters [4]).

Tilman Potgieters, meer bekend als Tilman van Venlo, vervaardigde in 1603 een koperen mortier of vijzel voor de Weselse apotheker Bernhardus Mensingius, thans in bezit van het oudheidkundig Museum te Maastricht. (Zie de afbeelding). Het randschrift van deze vijzel luidt: „Bernhardus Mensingius, Pharmacopaeus Wesaliensis. Tilman van Venlo me fecit 1603."

Op 4 Oct. 1611 goot hij een klok voor de kerk van Veert, waarop de volgende randschriften voorkomen: 1e. „Noxia mox fugiunt hinc facto fulgura signo. St. Martinus episcopus patronus in Viert" (De schadelijke bliksems vluchten dra van hier, op het gegeven teken. De H. Bisschop Martinus Patroon in Veert). 2e. „Plebs sacra conveniat funera sive fleat. Tilman a Venlo me fecit 1611" (Het heilige volk kome te zamen of het bewene zijn doden. Tilman uit Venlo heeft mij gemaakt 1611). Tilman had bij de daarvoor gesloten overeenkomst als huurpenning 1 gulden 3 stuivers en als godsgeld 11 stuiver ontvangen. Zijn gereedschappen, welke aan de beek te Xanten afgehaald werden, bracht hij zelf mede [5]).

Vijzel.
Hoogte: 32 cm. Diameter aan de bovenkant: 40 cm.
(Provinc. Museum voor Kunst- en Oudheidkunde, Maastricht).

Als kinderen van Johan Potgieters, de jongste zoon van Herman de Oude, zijn mij bekend: Catherine, gehuwd 31 Juli 1622 met Petrus Adams; Christina, gehuwd 17 Febr. 1626 met Franciscus van Ulft; Herman, die volgt, en Tilmanus, die eveneens volgt.

Herman Potgieters, is de vervaardiger van de fraaie doopvont der Venlose St. Martinuskerk, waarmede in 1619 een begin werd gemaakt. Aan spijs en materiaal werden gebruikt 2367¼ pond koper, waarvan 66 pond door Mr. Conrard klokkegieter geleverd werden. De prijs per pond bedroeg 10 stuiver en in 't geheel 1189 gulden. Als loon ontving hij 395 gulden, 8 stuiver, 3 oort, zodat de totale kosten der vont 1965 gulden, 15 stuiver Kleefs beliepen. In 1621 was deze doopvont voltooid [6]).

Onze klokkegieter trad 18 Nov. 1629 in de St. Martinuskerk in het huwelijk met Anna Honnen, die hem twee dochters en een zoon schonk, nl.: Margaretha, ged. 19 Jan. 1631; Mechtildis, ged. 16 Jan. 1633 en Johannes, ged. 24 Aug. 1635.

Zijn jongere broer Tilmanus Potgieters huwde 23 Febr. 1647 met Elisabeth Lemmen, die hem acht kinderen schonk, o.a.:

1. Maria, ged. 9 Dec. 1649, overl. tussen 1681 en 1688, gehuwd 15 April 1676 met Ludovicus Verbeeck uit Lottum. Hij hertr. 26 Oct. 1688 Maria Naus.
2. Gertrudis, ged. 24 Maart 1652, gehuwd 22 Febr. 1675 met Antonius Molanus.
3. Anna Maria, ged. 28 Juli 1658, overl. 3 Oct. 1702, gehuwd 10 Febr. 1686 met de tinnegieter Everardus Mans, ged. 2 Nov. 1659, begr. 19 April 1743, zoon van Hermanus Mans en Maria Raedts.
4. Hermanus, ged. 3 Sept. 1661. Deze was 15 Jan. 1681 peter bij de doop van zijn neef Tilmanus Verbeeck.

JAN VERZIJL.

---

[1]) Die Kunstdenkmäler der Rheinprovinz-Kreiz Geilenkirchen, Seite 144.
[2]) Mededelingen van H. Boermans te Venlo.
[3]) Van kerkeklokken tot.... kanonnen (Artikel in „Limburger Koerier" dd. Woensdag 25 Februari 1931).
[4]) Stadsarchief Venlo. Portef. 45—439. Ontwerpen en minuten van schepenbrieven van Venlo 1560—1600.
[5]) H. Op de Laack, Veert's klok van Venlo's Klokkegieter Tilman in „Nieuwe Venlosche Courant" van 17 November 1917.
[6]) H. Op de Laack, De Doopvont der St. Martinuskerk in „Nieuwe Venlosche Courant" van 29 Maart 1919; Jan Eloy Brom, De bronzen doopvont van Venlo in „Het Gildeboek" 30e jg. 1948, afl. II-III, blz. 2—10.

Nova et Vetera

ANDERMAAL: DE SINT PIETERSBERG EN DE RUÏNE LIGTENBERG

De Redactie ontving van de zijde der ENCI (Eerste Nederlandsche Cement Industrie) een reactie op een artikel van onze hand, dat o.m. de dreiging ter sprake bracht, waaraan enkele jaren geleden hoeve en ruïne van Ligtenberg hebben bloot gestaan. Deze reactie, de briefschrijvers bekennen het zelf, kwam wat laat. Niet te laat echter, wij beamen ten het volle! Wanneer het ooit „te laat" zou zijn om de gewraakte feiten recht te zetten, dan is het dat slechts op het steeds nader komende ogenblik, dat de Ligtenberg toch door de slopershamers tot gruizels geslagen zal worden. Ondanks alle rechtgezette feiten.

Want dit moet ons, vóór wij de heren van de ENCI aan het woord laten, van het hart: wij geloven niet aan allerlei schone illusies, die eenmaal werkelijkheid zouden moeten worden, als de St. Pietersberg vernield is. Wij geloven niet aan het fameuze bergmeer, dat eens zijn blauwe spiegel zou moeten spreiden binnen de stijle coulissewanden van de leeggevreten berg. Wij geloven zeer zeker niet aan de goede wil der ENCI om de Ligtenberg te sparen. Voorheen geloofden wij daaraan niet, nu echter, na het lezen van het hieronder afgedrukte schrijven nog veel minder.

Men oordele zelf!

Maastricht, 18 Juni 1949

Redactie „De Maasgouw",
St. Pieterstraat 7,
Maastricht.

Mijne Heren,

Alhoewel laat, is het misschien nog niet te laat om op enkele onjuistheden te wijzen, die voorkomen in het artikel „De St. Pietersberg" van de hand van Prof. Dr. J. J. M. Timmers in Uw nummer van Nov.-Dec. 1948. Te meer niet omdat de meeste Uwer lezers allicht Uw tijdschrijft bewaren en derhalve gemakkelijk het gewraakte artikel kunnen terugvinden.

De schrijver haspelt door elkaar feiten, die zich in *1939* en in *1941* hebben afgespeeld en werpt er daardoor een eigenaardig daglicht op. Wij laten hieronder de juiste toedracht van enkele feiten volgen. Dit betekent echter geenszins, dat wij met de overige inhoud van het artikel instemmen.

De uitbreidingsplannen, waarmede Enci in *April 1939* is uitgekomen (dus niet in 1941) omvatten inderdaad de sloping van hoeve en ruïne Lichtenberg. De bestellingen voor de uitbreiding waren al geplaatst, toen eind *Augustus 1939* de wereldoorlog uitbrak. Dit laatste had voor gevolg, dat de Enci haar bestellingen annuleerde en dat zij in afwachting van betere tijden *welbewust afzag van deze sloping, waartoe zij vanaf 20 Juni 1939 volkomen bevoegd was geweest.* In de oorlogsjaren bleef dit plan verder opgeborgen, zij het dat het intern een object bleef van verdere studies.

De bedoelde gebouwen waren toen derhalve niet meer direct bedreigd. *Op 22 Mei 1940* heeft de Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht, Generaal Winkelman, het besluit betreffende de wederopbouw genomen, waarin o.m. werd bepaald: „Werken en gebouwen, die als monument zijn aangemerkt door de daartoe bevoegde instantie, mogen niet worden gesloopt of veranderd, dan na voorafgaande toestemming van de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg."

Alhoewel dit besluit klaarblijkelijk genomen was om te voorkomen dat in plaatsen, die *oorlogsschade* hadden geleden, bepaalde monumenten zonder voorkennis van de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg ten offer zouden vallen aan de plannen tot wederopbouw, werd het, volgens mededeling van Burgemeester en Wethouders dd. 4 Jan. 1941, ook toepasselijk geacht op de Lichtenberghoeve en ruïne. *Practisch veranderde hierdoor echter niets aan de vanaf ult. Aug. 1939 bestaande situatie.*

Begin 1941 hebben zekere kringen actie gemaakt voor het behoud van Lichtenberg. Op zichzelf was dit toen onnodig, vermits Lichtenberg niet meer direct werd bedreigd. Men moet deze actie echter vermoedelijk bezien in het licht van het verzet der Enci tegen de toepassing van de provinciale verordening tot wering van inbreuken op natuurschoon door afgraving van terreinen. De eerste, dd. 28 Juli 1939 op grond